

Zadnja priča katastrofe pod Storžičem pred 70 leti

Janez Mally

✍ Borut Mencinger

29. marca leta 1937 je snežni plaz pod Storžičem odnesel 29 mladih tržiških smučarjev. Rešili so jih le 20, devet pa jih je tragično preminilo pod snegom. Priti živ iz nesreče tolikšnih razsežnosti je res božji dar. Po dolgih 70 letih živi še ena, zdaj zadnja priča te katastrofe. To je Janez Mally iz Ljubljane, sicer rojeni Tržičan, med domačini bolj znan kot Komatelnikov Janez. Časovno že

zelo oddaljeni dogodek in edina priča zaslužita, da ju podrobneje predstavim.

Zgodba Mirka Mežka

Najprej preberimo del zelo poučnega poročila o tem, ki ga je napisal zdaj že pokojni Mirko Mežek iz Tržiča pred 10 leti:

Severna stran Storžiča; plaz se je sprožil v levem delu pod steno

📷 Marjan Salberger

»Vedri in veselo razpoloženi smo tisto velikonočno nedeljo, v skupinah in posamič, prihajali v Hvačmanovo kočo, ki je stala vrh Plane na planini Jesenje pod Storžičem. Še dolgo v noč se morale izprsti iz prsi naslednjega dne preminulih tovarišev, še dolgo niso potihnile. Šele proti polnoči je glasnost polagoma ponehaval ob pripovedih in pritajenem smehu. Le počasi je spanec vsem legel na oči.

Zunaj je snežilo in ko smo zjutraj zaspano gledali navzdol po Plani, skoraj nismo verjeli svojim lastnim očem. Na novo zapadli sneg, bilo ga je približno 25 cm, je prekril vse sledi in smučine prejšnjega dne.

Pod Storžič smo prišli na smučarsko tekmo, ki jo je napovedalo planinsko društvo. Po opozorilu starejših članov in lovcev je vodstvo hotelo odpovedati tekmovanje, a je na prigovarjanje vodij skupin in nekaterih posamez-

nikov, češ da se bodo tekmovanja udeležili na svojo lastno odgovornost, popustilo.

Malo po deseti je kolona 29 smučarjev in starterja krenila proti startu, ki je bil predviden vrh Škarjevega roba. Skupina »fabričanov« je bila kot najštevilnejša na čelu vrste. V naslednji sem bil jaz skupaj z Janezom Mallyjem in Maksom Debevcem, tik za nami pa Slavko Lukanc in drugi udeleženci.

Tekmovalno progo smo tlačili sproti, in to od kočice proti Stari plani, ki takrat še ni bila tako gosto zaraščena kot je danes. To je bilo težko garanje in tudi zamudno. Tik pod Staro plano so se nekateri udeleženci, ki jim je bilo napora dovolj in čez mero, odločili za vrnitev h koči. Spomnim se še Maksijevih besed; na prigovarjanje, naj vztraja, mi je odgovoril: »Veš, tega snega mi je že dovolj in tudi vi vsi ga boste še siti.«

Pomikali smo se že čez spodnji del Stare plane. Nebo je bilo zavito v oblake, suh sneg je še kar naletaval in sproti prekrival smučine in steptano progo. Razigranost je izginila z obrazov vseh udeležencev in tišina je postala moreča.

Nobenega glasu ni bilo slišati, le kak udarec smučke ob smučko. Od ostenja gore je priletela jata krokerjev in preletela kolono, iz Loma pa se je oglasil opoldanski zvon. Menda smo začutili, da nekaj lebdi nad nami, a vedeli in zavedeli se še nismo, kaj bi to utegnilo pomeniti.

Starter in prva skupina so bili že v izteku drugega žleba, ki poteka izpod čeri tik pod robom pečine; tam je pozneje še dolga leta stal lesen spominski križ. Z globoko smučino smo prerezali snežno odejo na pobočju.

Nenadoma pa se je zgodilo: po prvem žlebu je pridrsel manjši plaz, ki je v naši skupini dosegel le Janeza in se ob njem ustavil. Ni sem nam zdel nevaren. Ura je morala biti približno pol enih, ko je po drugem žlebu prihrumel večji plaz; šele ta je povzročil splošen preplah. Zajel je uso prvo skupino: brata Plajbesova, Stegnarja, Mladiča, Ahačiča, Kostanjevca, Lombarja in Šarabona.

Nismo se še prav zavedeli in klici še niso prav potihnili, že je z neznansko silo prihrumel naslednji plaz z vrha Škarjevega roba. Čutil sem, da me snežna masa s strašansko silo in hitrostjo nosi navzdol. Slišal sem vrišč in drsenje plazu, takoj nato pa ničesar več. Nosilo me je menda čez iztek prejšnjega plazu

Janez Mally

 Borut Mencinger

in prva skupina je bila tako še globlje zasuta. Snežna gmota se je ustavila na spodnjem robu Stare plane.

Ko sem se zavedel, ali pa so me priklicali klici bratov Gustelna in Dolfeta, Andreja in preostalih, ki jih plaz ni zajel ali pa so ostali na površini, sem šele dojel vso grozoto. Do tistega hipa se mi je zdelo, da sem le jaz zasut. Glava in desnica sta mi štrleli iz sprijete snežne gmote. Telesa in nekam zavitih nog nisem mogel premikati. Z vsemi močmi sem se začel izmotavati in izkopavati iz mrzlega objema.

Maksi se je osvobodil in rešil nekoliko nižje. Nedaleč proč sta iz plazu štrleli nogi. Z rokami sva izkopal in izvlekla Janeza, vsega zariplega, Valjavec pa je tam blizu pomagal z drevesa obviselemu Ladu.

Opraskani, obtolčeni in premraženi smo se vlekli in šepali po gazi navzdol. Jože pa se je na smučeh odpeljal po pomoč. Že na pol poti smo srečali Nadka (Salbergerja), ki je spešil navzgor s sanitetnim materialom in lopato. Šele ko sem se v koči nekoliko ogrel, sem začutil curek krvi, ki mi je z glave polzel za vrat. Ob tem sem šele dojel, da sem za las ušel smrti.

Ko je zla vest o nesreči in snežnem plazu dosegla mesto, je nastal preplah. Sirena je klicala na pomoč gasilce in reševalce. Svojci so z grozo, skrbjo in upanjem čakali vesti o tem, koga je zajel plaz, koliko fantov je zasulo; je med njimi njihov? Mora je težila srca.

Že ob treh popoldne je bilo ugotovljeno, da je devet tovarišev še pod snegom in da je upanja na rešitev vse manj in manj.»

Janezov spomin na plaz

»Spominom Mirka Mežka nimam česa dodati, opišem lahko le svoj spomin na to veliko nesrečo,« je začel svojo pripoved Janez Mally in nadaljeval: »Že ko je priletel vame manjši plazič – ta me še ni odnesel – sem dobil v usta in za obleko vse polno snega. Naslednji hip me je silovit sunek pometel s stojišča. Nezadržna sila me je prevračala kot lahko peresce. Ukreniti se ni dalo prav nič in bil sem prepričan, da me nosi v smrt. Trde grude snega so boleče butale obme, vejevje pa je mlatilo po meni, da sem v strahu in grozi le čakal, kdaj me bo pokončalo. Vseskozi sem bil pri zavesti in ko je iznenada vse potihnilo, nekaj časa sploh nisem vedel, kaj bi. Ko sem malo pozneje zaslišal človeške glasove in ko sem začutil, da me odkopavajo in vlečejo za nogo, sem dojel, da se vračam v življenje. Imel sem srečo, da mi je ena noga od gležnja naprej štrlela iz snega in tako pritegnila pozornost reševalcev. Čeprav so me rešili med prvimi, je vse skupaj trajalo celo uro. Sicer pa sploh ne vem, kako je tekel čas.

Čutil sem, da imam vse telo pretepeno, najhuje so me bolele roke; bil sem preboksan in obtolčen, da še nikoli tako. Rešeni smo bili tako premraženi in vsi iz sebe, da smo bili popolnoma nezmožni pomagati drugim. Do dna duše pretreseni smo se opotekali navzdol proti koči. Tam so nas oskrbeli, tako da smo si počasi za silo opomogli.«

Janez je še danes prepričan, da so bile takrat razmere pod Storžičem tako slabe in nevarne, da je bilo vsem, ki so se rešili, življenje dobesedno podarjeno. Devetim ta sreča ni bila dana, o tem priča spomenik na pokopališču v Trziču. Janez se še danes spominja, da je celo mehki pršič v hipu postal zbit in trd kot beton, takoj ko se je plaz ustavil. Janeza je ta strašni doživljaj prepričal, da so možnosti samoreševanja silno pičle. Nekaj možnosti imajo le tisti, ki jim štrli iz plazu vsaj ena okončina. Položaj močno otežuje tudi to, da so ponesrečenci po večini obrnjeni z glavo navzdol, da so povsem dezorientirani in se v trdi plazini ne morejo obrniti v

pravo smer – navzgor v življenje. Potrdila se je pozneje še mnogokrat potrjena

izkušnja, da je za rešitev odločilnega pomena takojšnja tovariška pomoč. Med srečneži je bil tudi Janez.

Življenjska pot Janeza Mallyja

Janez Mally je bil rojen pred 86 leti, 27. februarja 1921, v Trziču. Takoj po vojni ga je življenjska pot zanesla v Beograd, v znameniti centralni dom JNA, v katerem je služil vojaščino. Tam je bilo že precej Slovencev, ki so sestavljali strokovno jedro filmskega podjetja armade Zastava film. Komandant te ekipe je bil poznejši znani režiser na Radiu Ljubljana Marjan Marinc. Vmes se je preizkusil še na snemanju filmov v »vojniški školi skijanja« na Jahorini. Po demobilizaciji leta 1950 se je na povabilo Vikija Pogačarja zaposlil v Triglav filmu v Ljubljani. Tam je spoznal vse tehnične skrivnosti obdelave filmskega traku in si pridobil profesionalni naziv mojstra filmskega trika. Po krizi slovenskega filma ob

koncu šestdesetih let je razvoj televizije pobral vse strokovne kadre iz filmskih ekip. Tako je tudi Janez leta 1970 pristal na državni televiziji in leta 1985 tam dočakal zaslužen upokojitev.

Ko sva na TV opravljala vsak svoje delo, sva bila bolj bežna znanca, saj je več kot 20 let starejši od mene. Če sva se kje srečala, je bilo to na notranjem stopnišču nove TV zgradbe; vtis sem imel, da se mu strašansko mudi: vedno je preskakoval po dve ali tri stopnice in navdušeno vihral naprej. Kmalu sem ugotovil, da je to del Janezovega treninga, kadar se je utegnil prikazati iz teme filmskega laboratorija. Če drugače ni šlo, je tako nabiral kondicijo za njemu tako ljubo smučarijo.

Sicer pa, morali bi videti, kako ta človek še vedno smuča – in to pri 85 letih: z rameni v zavoj, nizko v kolenih in z elegantno vzravnanim gornjim delom telesa – vse tako, kot učijo sodobne smučarske šole. Pri tem se spušča po pobočju v dolgih, elegantnih zavojih super G, tako da vsak, ki ve za njegova leta, poln občudovanja resnično osupne. Če se Janez udeleži

Tik pod Škarjevim robom

☞ Vladimir Habjan

debat o moderni tehniki smučanja carving, pa odkrito prizna, da ne more v korak s časom. Zakaj? To utemelji takole:

»S temi kratkimi smučkami se ne da hitro voziti, prerađe zavijajo in zato težko potegneš hitro, dolgo ,špuro"!«

Sicer pa: vedeti je treba, da je Janez Mally iz iste generacije kot brata Slavko in Matevž Lukanc ter večkratni državni prvak Janko Štefe (tudi on je preživel ta plaz!); precej pozneje so se iz te veteranske generacije naredili Križaji: stric Zdravko (mentor Bojanovega elegantnega sloga) in oče Peter (specialist za slalom) ter končno zvezdnik našega smučanja Bojan Križaj.

Janez nikoli ni segal po zvezdah. Po značaju ni tekmovalec, ki bi se s stisnjenimi zobmi poganjal po ledenih strminah. Je predvsem esteta in uživač. Če ga prevzamejo lepote zimske narave, se preprosto ustavi in jih občuduje. O za smuko najprimernejših vrstah snega se pogovarja s takim užitek kot gurmani o hrani. Pri tem na daleč spozna, ali je po vrhovih in slemenih pravšnji sneg za turno smuko: čez pravi pršič ga ni, prava pesem pa je spomladansko osončeni »zrnove« ali »firn«, medtem ko je »sninc« dober predvsem za sankanje.

Kogar gore zasvojijo v mladih letih, ta je njihov za vselej. Janez je seveda najprej spoznal tiste okoli Trziča: dolgi greben Košute, visoke strmine in ostenja Storžiča (ali Storžca, kot mu pravijo Trzičani) ter širne pašne planine pod Košuto in na Dobrči so vabili najvztrajnejše in najhitrejše hodce. Vedno polni glasnih in razigranih planincev sta še danes najpogostejše koči na Kofcah in pod Storžičem, ki veljata za terensko zbirališče in razpoznavni točki tržiških planincev.

Janez se v teh veselih družbah ne znajde najbolje, čeprav mu z obraza sije ena sama prijaznost. Vanje ga preprosto ni vleklo – in mislim, da se ne motim, če zapišem, da zato ne, ker je predvsem smučar. Z naravnost pobožnim spoštovanjem uživa v zasneženih gorah in v tihi, beli pokrajini vsrkava svetlobe in zvoke drsenja smučki skozi opojno belino.

Grozljiva izkušnja iz tistega velikega plazmu ni nagnala brezglavega strahu v kosti ali mu ugasila ljubezni do belih lepot – ne, Janez je še naprej navdušeno smučal, toda preudarno: ne z glavo v torbi, ampak na pravem mestu.

V poletnih mesecih mu je še danes zatočišče miru Strmec nad Logom pod Mangartom. Tam ves prevzet od pogledov na Loško steno doživlja od bližnje Primorske dehteče dneve in sanjari o tem, kdaj »se bomo spet šli dričat« v zasnežene gorenjske hribe.

Čeprav Janez živi v Ljubljani že več kot pol stoletja, jo včasih ureže čisto po tržiško, npr.: »Zej sm pa že toko zazden, de morm mau u hribe.« Če je ob tem še pravšnje vreme – modro spomladansko nebo brez oblačka – ga zajame tak nemir, da ga kar nosi po stanovanju. Spoštovani gospe soprogi to povzročajo nemalo skrbi, saj upravičeno pripominja, da osemdesetletni gospodje res ne tvorijo več smučki na hrbtu. In gospa ima celo prav: to počne samo še Janez Mally, skromni mož iz Ljubljane, sicer pa Trzičan, »narejen iz posebnega testa«.

27. februarja bo praznoval 86. rojstni dan; in ko smo mu (pri)voščili še veliko prelestnih smučarij, nam je z mladeniškim žarom priznal, da bi si rad kupil nove turne vezi, saj so stare »markerce« že »znucane«. Ni čudno, saj pri njem ni počitka – smuča že vsaj 80 let. ◉

Dragi planinci in planinke,
Radio Ognjišče vas po novem razveseljuje 2x tedensko:

- ◉ ob četrkih ob 9.30 z rubriko Vabilo na pot
- ◉ ob petkih ob 17.00 prisluhnite oddaji Doživetja narave

Vabljeni k poslušanju!

RADIO OGNJIŠČE

Oddaja "Čez hribe in doline"
vsak tretji četrtek v mesecu ob 17. uri

RADIO UNIVOX

107.5 MHz

e-mail: info@univox.si